

MISCELANEEA

SERVICII SECRETE DIN ȚĂRILE LIMITROFE

Structuri informative

Originea, evoluția și acțiunile lor pe spațiul românesc

TRAIAN-VALENTIN PONCEA*

Cercetătorii, istoricii sau scriitorii care au abordat problema originii, începuturilor și evoluției *spionajului* și evident, a *serviciilor de informații* au ajuns la concluzia firească că această ocupație, mai mult sau mai puțin „onorabilă” – în funcție de poziția pe care se situează cel care o analizează – datează încă din vremurile biblice, dacă nu cumva este mult mai veche.

Conform cronologiei biblice, cazurile de spionaj își au sorgintea în instrucțiunile trasate de Iehova prorocilor¹.

În realitate, nevoia de informație a fost mult mai veche, ea fiind resimțită de omenire încă din zorii existenței sale și reclamată atât de necesitatea cunoașterii propriului mediu ambiant, cât și de nevoia investigării posibilităților de hrană, a confortului minim în scopul asigurării șanselor de supraviețuire².

În acest context, oamenii au început să culeagă unii despre alții *informații* referitoare la *arealul, puterea și intențiile* triburilor vecine, în cvasitotalitatea lor, rivale. Din acest moment – al necesității *supravegherii* unor locuri, terenuri de vânătoare sau triburi – se poate vorbi de existența (încă neinstituționalizată) a persoanelor care, treptat, au început să facă din această activitate o meserie (sau îndeletnicire) aparte care se ocupa cu *culegerea, stocarea și interpretarea informațiilor*. Astfel, din vremuri imemorabile s-a căutat să se obțină, prin toate *mijloacele*, cât mai multe *date și informații* despre *intențiile și tăria* inamicului (chiar prezumptiv) pentru a-i paraliza mișcările și a-l înfrânge.

Jocul informațiilor – eufemism modern politic pentru *spionaj* – a fost numit „*cea de-a doua profesie veche de când lumea*”³. Potrivit istoricilor de pro-

* Conferențiar universitar doctor la Academia Națională de Informații, București.

1 După cum se menționează în *Biblie*, Iehova i-a poruncit lui Moise să trimită „*oameni să iscodească în Tara Canaanului... ca să vă dați seama de țară, ce popor locuiește într-însa, este tare ori slab, puțin ori mult; și cum este țara în care locuiește, mănoasă sau rea; cum sunt orașele locuite: deschise sau întărite, cum este pământul: gras ori slab, dacă se află pomi sau nu*”. Nu cred că este nevoie de comentariu deoarece *scopul* pentru care erau trimise *iscoadele* și *obiectivele* urmărite rezultă clar din *instructajul* făcut de Iehova lui Moise. Vezi: *Vechiul Testament, Numeri*, cap. 13.

2 Marian Ureche, *Servicii secrete*, București, Editura Paco, 1993, p. 19.

3 Se spune mereu că spionajul ar fi cea mai veche meserie din lume, după prostituție! Această ordine cronologică a determinat și o anumită asociere – nu tocmai onorabilă – între cele două „profesiuni”, asupra spionajului fiind proiectat discreditul și blamul care a lovit și lovește prostituția. În

fil, spionajul a fost una dintre cele trei profesii primordiale care au apărut la începuturile existenței umane: *șaman (vrăjitor)*, *prostituată* și *spion*.

Conform opiniei exprimate de Ernest Volkman în lucrarea sa intitulată „*Spionaj*”, *șamanii* au devenit, cu timpul, *politicieni și juriști*, în vreme ce *spionii* și *prostituatele* s-au transformat tot ...în *spioni* și *prostitute*, fiind, în ultimă instanță, o chestiune de opinie personală care dintre aceste ocupații sau profesii au dobândit „onorabilitate” și care o reputație odioasă sau blamabilă⁴. Chiar și astăzi, termenul de *spion* nu este un cuvânt plăcut urechilor majorității oamenilor, fapt pentru care organizațiile și serviciile de spionaj preferă titulatura de *agenții de informații* iar angajații acestora utilizează pentru a-și păstra neștirbită reputația, de regulă, titlul de *ofițeri de informații*⁵ sau *agenți*.

Agenții secreți sunt prezenți în scrierile Egiptului antic⁶, ale Greciei și Romei republicane⁷ și imperiale, Bizanțului, precum și în unele lucrări specifice elaborate în China dinastiei Han, cu un secol înainte de era creștină.

Serviciile secrete de informații au fost create de structurile de putere ale vremii încă din momentul apariției statului. Scopul constituirii lor a fost de a desfășura activități informative în care erau angrenate *surse secrete* care în decursul timpului au purtat diverse denumiri: *iscoade*, *spioni*, *informatori*, *agenți* etc.

Si spațiul românesc a cunoscut această instituție (a iscoadelor) încă din perioada războaielor daco-romane. Istoria poporului nostru ne oferă multiple exemple care relevă grija și interesul conducătorilor politico-militari pentru activitatea informativă menită să-i ajute să-și cunoască adversarii în vederea luării celor mai potrivite decizii care să-i apere, pe ei și țara lor, de primejdiile interne și externe. Primul dintre aceștia a fost marele Burebista, rege al Daciei (80-44 î.Ch.) care l-a însărcinat pe grecul Acornion din Dionysopolis (Balcic) cu o misiune diplomatică, dublată de alta informativă pe lângă Pompeius Magnus, adversarul politic al lui Caesar. Misiunea lui Acornion a constat în a-l determina pe Pompeius să acționeze în asemenea manieră încât Caesar să nu poată invada Dacia, cum își propusese. Un alt spion a fost Attius, trimis de Decebal la Roma cu misiunea de a obține informații asupra intențiilor agresive ale împăratului Traian față de Dacia. Acesta, dând dovadă de certe calități informative, a pene-

---

realitate, spionajul este o activitate dovedită a fi indispensabilă oricărui stat. Vezi: Florin Constantiniu, *Cuvânt înainte* la Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete românești. De la Cuza la Ceausescu*. București, Editura I. Cristoiu S.A., 1999, p. 18.

4 Ernest Volkman, *Spionaj*, București, Editura RAO, 1998, p. 9.

5 *Ibidem*, p. 10.

6 În anul 1286 î.Ch., faraonul Ramses al II-lea, înainte de bătălia de la Kades, a fost *dezinformat* de doi așa-zisi dezertori hititi încât a fost surprins și s-a aflat la un pas de a fi încercuit și înfrânt de armata regelui Muwatali, reușind cu mare greutate să se retragă. Vezi: *Istoria lumii în date*, București, Editura enciclopedică română, 1969, p. 10 și A. Cerneak, *Cinci secole de război secret*, București, Editura politică, 1968, p. 7.

7 La romani, *spionajul* era una dintre îndeletnicirile foarte apreciate. *Speculatores* (spionii) se deosebeau de *exploratores* (cercetășii) care erau trimisi în liniile inamice pentru recunoaștere. Evident, dacă erau descoperiți, îi aștepta o execuție sumară și fără drept de apel (Caesar, *Bellum Hispanicum*, Cartea a XIII-a) sau erau mutilați: „*În aceeași zi, un spion cartaginez, care de doi ani a putut să stea nedescoperit, a fost prins la Roma și i s-a dat drumul după ce i s-au tăiat mâinile*” (Titus Livius, *Historiae*, Cartea a XXII-a, capitolul XXXIII).

trat în structurile de putere ale statului roman devenind senator, calitate în care a beneficiat nu numai de enorme posibilități de natură informativă, ci a desfășurat și o veritabilă activitate de influență în rândul factorilor de decizie din capitala Imperiului roman, întârziind campania militară și împiedicând o victorie decisivă a romanilor în primul război daco-roman (101-102).

Ulterior, pe teritoriile locuite de români s-au desfășurat veritabile „războaie ale inteligenței” între iscoadele trimise aici de conducătorii popoarelor stepei, regatelor sau împărățiilor vecine care vizau „pământ și apă”, pe de o parte, și pe de alta de „serviciile de informații și contrainformații” (sau cum se vor fi numit ele la timpul respectiv) ale principilor români.

Domnitorii Moldovei și Țării Românești, ca și principii Transilvaniei au beneficiat de serviciile unor agenți de informații atât la Sublima Poartă – așa numiții *capuchehaie*, reprezentanți ai domnului cu statut semidiplomatic -, cât și al unor rezidențe informative în capitalele țărilor vecine, îndeosebi în acelea care reprezentau o amenințare pentru integritatea teritorială ori stabilitatea tronului și a domniei (depistarea uneltitorilor sau *hiclenilor*, interni sau refugiați în străinătate, care urmăreau interese meschine din sprijinirea *domnișorilor* sau *coconilor* de *os domnesc* să obțină tronul prin conspirații sau luptă armată de la domnul legitim).

Întreaga istorie a pământului românesc a fost o luptă continuă în fața invadatorilor, oricare ar fi fost ei și din orice parte ar fi venit, luptă care s-a materializat nu numai pe câmpurile de bătălie atât de cunoscute nouă, ci și pe frontul de luptă invizibil, dar deosebit de important fiindcă, așa cum afirmau doi reputați teoreticieni și practicieni în domeniu, colonelul I. Teodorescu și căpitanul A. Hristescu într-o lucrare de referință apărută în perioada interbelică, spionajul „*face mai mari ravagii decât tunul cu tragere rapidă, gazele de luptă, avionul și submarinul*”⁸.

Într-adevăr, *informația* obținută de mult blamatul spion este o componentă majoră și indispensabilă *deciziei politice*, ea constituind un sprijin real pentru orice demers analitic, politic, strategic, economic, științific sau diplomatic.

Confruntările pe frontul secret al informațiilor, uneori dure și decisive, constituie, în general, doar un aspect al disputelor dintre *interesele* unor state sau centre de putere⁹. De la instituționalizarea și modernizarea lor, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, serviciile secrete de informații și-au adus contribuția la fundamentarea și asigurarea succesului unor acțiuni politico-diplomatice și militare, atât în timp de pace, cât și în vreme de război.

„*Spionajul ca profesie – aprecia reputatul istoric Philip Kinghley –, a apărut odată cu omul, dar abia în ultima jumătate de veac a devenit una din componentele fundamentale ale activității statelor; el interesează și determină (adesea deformează) pulsul opiniei publice, antrenează experiența a mii de specialiști străluciți, dar necesită cheltuieli extraordinare; a devenit atât de important și de necesar, încât nici cele mai sărace state nu-și îngăduie să se dispenseze de veritabilele armate de agenți secreți*”.

Studiile pe care le inaugurăm constituie o încercare de abordare, din perspectivă istorică, a evoluției conceptuale și organizatorice a serviciilor moderne

8 Colonel I. Teodorescu, căpitan A. Hristescu, *Misterele spionajului. Spioni și spioane celebre. Mijloace și procedee de spionaj, propagandă, terorism*. București, Editura Scrisul Românesc S.A., p. 3.

9 Cristian Troncotă, Vasile Brasoveanu, „*Piata informațiilor și serviciile secrete. Trecut, prezent, viitor*”, în „*Dosarele istoriei*”, nr. 1(17), p. 50.

de spionaj și contraspionaj din țările limitrofe, precum și a mijloacelor și metodelor utilizate de acestea împotriva intereselor țării noastre fiindcă, nu trebuie să uităm că de aproape un secol, una dintre problemele cu care se confruntă serviciile de informații și contrainformații românești o reprezintă „iredentismul”¹⁰ și „revizionismul”¹¹, îndeosebi cel de sorginte maghiară, datorită virulenței cu care se manifestă atât pe plan intern, cât și pe plan internațional.

În redactarea lor s-a avut în vedere situația geopolitică și evoluția în timp, adică contextul istorico-politic și militar în care s-au produs evenimentele ce au afectat major stabilitatea statală și integritatea teritorială a spațiului carpatodanubiano-pontic.

În realizarea acestor studii, care au reclamat o documentare laborioasă în timp, au fost folosite cu precădere *sursele deschise*, editate, dar și o serie de *materiale de arhivă*, atât cât a fost posibil și permisibil, precum și *amintirile* unor ofițeri de informații sau a altor militari de carieră, mulți dintre ei doar o *amintire* în momentul de față. Totodată, s-au utilizat și surse de valoare secundară, cum ar fi, de pildă, unele *publicații* cotidiene sau periodice, românești și străine, cunoscute publicului larg, preluate și interpretate critic.

Aceste studii prezintă într-o sinteză fără pretenții de exhaustivitate, serviciilor de spionaj și contraspionaj din țările limitrofe, într-o retrospectivă istorică, cu accent pe acțiunile și interferențele structurilor informative străine în planul siguranței naționale a statului român. Sunt evidențiate, totodată, *mijloacele și metodele* utilizate de aceste servicii pentru a răspunde comandamentelor majore elaborate „în spatele ușilor închise” de către factorii decizionali politici, mai vechi sau mai noi, din țările menționate.

Suita de studii pe care o inaugurăm cu această ocazie și o punem la dispoziție cititorului reprezintă, desigur, un punct de vedere al autorului, dar și un stadiu al cercetării și cunoașterii, fapt pentru care nu are, așa cum am mai spus, pretenții de exhaustivitate.

10 Pentru o mai bună cunoaștere a termenului, consider utile unele precizări de natură semantică. Astfel, termenul de „iredentism” provine din cuvântul de origine italiană „*irredentismo*” care are sensul de „nerăscumpărat” sau „neeliberat”. El a fost utilizat pentru prima oară în sens politic sub forma de „*Italia irredenta*” – adică *Italia nerăscumpărată, neeliberată* – desemnând teritoriile de la nord de fluviul Pad locuite de populații de sorginte italiană (Lombardia, Venetia etc.) care se mai aflau încă (după 1871) sub stăpânire străină, în spetă austro-ungară, și aducerea lor între granițele tânărului stat italian independent era un deziderat politic pentru întreaga națiune italiană (n.n.).

11 *Revizionismul* este un termen care a intrat în gândirea și limbajul politic european încă de la jumătatea secolului al XIX-lea ca o tendință sau curent care își propunea inițial revizuirea unor teze sau postulate filosofice, economice și politice deja verificate de practica social-istorică. Ulterior, după prima mare conflagrație mondială, ca urmare a înfrângerii și dispariției unor mari imperii și redesenării hărții geopolitice a Europei și a lumii, termenul a căpătat un sens aparte și o răspândire destul de mare, îndeosebi în rândul țărilor învinse (Germania, Ungaria, Bulgaria, Turcia), dar și a celor învingătoare, nemulțumite de prevederile complexului de tratate de pace de la Paris (Italia, Japonia), precum și a Uniunii Sovietice, state care au imprimat termenului un sens de revizuire a sistemului politic post 1920. *Revizionismul* a fost ridicat la rang de *politică oficială de stat* în perioada interbelică fiind preluat ulterior și de către regimul comunist (inițial în forme mascate sau atenuate prin anii 1966-1980, apoi din ce în ce mai agresive după 1980), devenind (post 1990) principala preocupare a cercurilor conducătoare de la Budapesta și a extremiștilor maghiari din diaspora și statele „succesoare” (n.n.).